Комунальний заклад Сумської обласної ради
«Сумський фаховий медичний коледж»

Циклова комісія освітніх компонентів,
що формують спеціальні компетентності

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчальної роботи
_____Людмила ЛЯШЕНКО
«01» вересня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

на 2026/2027 навчальний рік

Назва навчальної дисципліни	**Клінічна патологія**
Галузь знань	**22 Охорона здоров'я**
Спеціальність	**224 Технології медичної діагностики та лікування**
Освітньо-професійна програма	**Лабораторна діагностика**
Форма навчання	**Денна**
Освітньо-професійний ступінь	**Фаховий молодший бакалавр**
Обсяг кредитів ECTS/ загальна кількість годин	**3/90**
Розробник(и):	**Катерина ЦИГАНОК**

Робочу програму розглянуто та
схвалено на засіданні ЦК ОКСК
протокол від 01.09.2026 року №1
Голова ЦК _____Тетяна Попова

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОІ ДИСЦИЛІНИ

Клінічна патологія

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітньо-кваліфікаційний рівень, форма навчання							
Галузь знань	22 Охорона здоров'я						
Спеціальність	224 Технологія медичної діагностики та лікування						
Освітнньо-професійна програма	лабораторна діагностика						
Освітньо-кваліфікаційний рівень	фаховий молодший бакалавр						
Форма навчання:	денна						
Характеристика навчальної дисципліни							
Вид	обов'язкова						
Обсяг кредитів ECTS	3						
Загальна кіл-ть годин:	90						
аудиторних	56						
СРС	34						
Кількість модулів	-						
Кількість змістовних модулів *(якщо є)*							
Форма підсумкового контролю	Диференційований залік						
Найменування показників навчальної дисципліни							
Навч. рік підготовки	2026/2027 *(напр.)*						
Термін вивчення дисципліни	VI семестр						
	Денна форма навчання				Вечірня форма навчання		
Лекції - всього	20						
Семінарські заняття*(якщо є)*	-						
Практичні заняття	36						
Самостійна робота студента.	34						
По семестрах:	лекції		практичні		сам.робота		ф/контролю
Форма/навч	денна	веч	денна	веч	денна	веч	
V семестр	20		36		34		д. залік

ІІ. Мета та завдання навчальної дисципліни

Після вивчення дисципліни ***здобувачі освіти повинні знати***:

– основні методи клінічного обстеження пацієнта та правила їхнього проведення;
– суть захворювань, основні клінічні форми та їх прояви, перебіг, ускладнення (зокрема прояви гострого стану), наслідки і прогноз;
– правила підготовки пацієнта та взяття біологічного матеріалу для дослідження;
– основні лабораторні та інструментальні дослідження, які проводять для підтвердження діагнозу;
– критерії оцінювання загального стану за критерієм "задовільний/незадовільний";
– обсяг невідкладної долікарської допомоги у разі гострого стану (відповідно до медичних протоколів);
–правила техніки безпеки, охорони праці в галузі та протиепідемічного режиму у різних відділеннях лікувально-профілактичних закладів.

Здобувачі освіти повинні вміти:

– виявляти патологію під час демонстрації пацієнта;
– проводити прості обстеження пацієнта (визначити пульс, артеріальний тиск, частоту дихання, вимірювати температуру тіла, діурез тощо);
– за отриманими показниками обстежень оцінювати загальний стан пацієнта (за критерієм "задовільний/незадовільний");
– складати план лабораторних досліджень на підставі листка лікарських призначень;
– проводити підготовку пацієнта до взяття біологічного матеріалу на дослідження;
– оцінювати результати лабораторних досліджень за критерієм "норма/патологія";
– володіти окремими елементами маніпуляційної техніки та догляду за пацієнтами;
– надавати невідкладну долікарську медичну допомогу в разі гострого стану (відповідно до медичного протоколу);
– дотримуватися правил медичної етики та деонтології;
– дотримуватися правил техніки безпеки, охорони праці в галузі та протиепідемічного режиму.

Здобувачі освіти мають бути поінформовані про:

– основні захворювання населення України та вікові особливості їхніх клінічних проявів;
– вплив екології і санітарно-гігієнічних умов проживання, праці та відпочинку на виникнення і перебіг захворювань;
– накази, стандарти та інші нормативні документи, які регламентують роботу в лікувально-профілактичних закладах;
– основні види медичної документації;
– основи раціонального харчування у різні вікові періоди;
– сучасні підходи діагностики, лікування та профілактики захворювань;
– екологічний та санітарно-епідеміологічний стан регіону, країни.

Передумови вивчення навчальної дисципліни

«Клінічна патологшя» як навчальна дисципліна:

- ґрунтується на вивченні таких дисциплін, як анатомія людини, мікробіологія, основи латинської мови з медичною термінологією, основи психології та міжособове спілкування, фармакологія та медична рецептура, клінічні лабораторні дослідження, тощо.

Методи навчання

Теми лекційного курсу розкривають сучасні наукові підходи до медичної термінології, класифікацій, причин розвитку, методів діагностики, лікування та профілактики захворювань тощо; особливостей клінічних проявів та перебігу окремих захворювань у пацієнтів різних вікових груп (дітей, дорослих та осіб похилого і старечого віку); переліку основних методів досліджень, що підтверджують певну патологію; видів лікування (надання долікарської допомоги при

невідкладних станах, консервативного, оперативного) та їх принципів; питань медичної етики та деонтології.

Навчальна практика передбачає формування умінь виявляти патологію під час демонстрації пацієнта, відпрацювання практичних навичок з маніпуляцій з догляду за пацієнтом; оволодіння методами обстеження пацієнта, правилами підготовки його до лабораторних досліджень, особливостями забору та доставки біологічного матеріалу, оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм "норма/патологія", визначення стану пацієнта за критерієм "задовільний/незадовільний", технікою виконання окремих маніпуляцій з надання долікарської допомоги, засвоєння правил техніки безпеки, охорони праці та протиепідемічного режиму при роботі у різних відділеннях лікувально-профілактичних закладів.

Самостійна позааудиторна робота здобувачів освіти спрямована на самостійний пошук тематичної літератури, самостійне вивчення фрагментів навчальної програми, виконання індивідуальних завдань викладача тощо.

Предметні (циклові) комісії мають право вносити зміни до навчальної програми залежно від організаційних і технічних можливостей, напрямку наукових досліджень, екологічних і виробничих особливостей регіону, але відповідно до кінцевих цілей ОКХ і ОПП за фахом підготовки та навчальним планом.

Засвоєння тем контролюється на навчальній практиці. Для визначення рівня знань здобувачів освіти застосовуються тестові завдання, комп'ютерні тести, ситуаційні задачі, рольові ігри, контроль засвоєння практичних навичок тощо.

Підсумковий контроль здійснюється після закінчення вивчення дисципліни у вигляді диференційованого заліку. Оцінка успішності здобувача освіти з дисципліни є рейтинговою і виставляється в шкалі навчального закладу та національній шкалі.

III. Компетентності та очікувані результати навчання, формування яких сприяє дисципліна. Згідно з освітньо-професійною програмою «*Клінічна патологія*» дисципліна забезпечує набуття здобувачами освіти наступних компетентностей:

Компетентність	**Знання** **Зн1.** Всебічні спеціалізовані емпіричні та теоретичні знання у сфері навчання та/або професійної діяльності, усвідомлення меж цих знань	**Уміння/навички** **Ум1**. Широкий спектр когнітивних та практичних умінь/навичок, необхідних для розв'язання складних задач у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання **Ум2**. Знаходження творчих рішень або відповідей на чітко визначені конкретні та абстрактні проблеми на основі ідентифікації та застосування даних **Ум3.** Планування, аналіз, контроль та оцінювання власної роботи та роботи інших осіб у спеціалізованому контексті	**Комунікація** **К1**. Взаємодія з колегами, керівниками та клієнтами у питаннях, що стосуються розуміння, навичок та діяльності у професійній сфері та/або у сфері навчання **К2.** Донесення до широкого кола осіб (колеги, керівники, клієнти) власного розуміння, знань, суджень, досвіду, зокрема у сфері професійної діяльності	**Автономія та відповідальність** **АВ1.** Організація та нагляд (управління) в контекстах професійної діяльності або навчання в умовах непередбачуваних змін **АВ2.** Покращення результатів власної діяльності і роботи інших **АВ3.** Здатність продовжувати навчання з деяким ступенем автономії
Інтегральна компетентність				
Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі у сфері технологій медичної діагностики та лікування в галузі охорони здоров'я або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів медико- біологічних, фізико-хімічних наук, та характеризуватися певною невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях.				
Загальні компетентності				
ЗК3. Знання та розуміння предметної	Зн1	Ум2 Ум3	К2	АВ1

області і професійної діяльності				
ЗК6. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	Зн1	Ум1 Ум2	К1 К2	АВ1 АВ2
ЗК7. Здійснення безпечної діяльності.	Зн1	Ум1	К1	АВ1 АВ2
ЗК8. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	Зн1	Ум1Ум2 Ум3	К1 К2	АВ1 АВ2 АВ3
Спеціальні компетентності				
СК3. Здатність оцінювати вплив біологічних, фізичних та хімічних чинників на результати лабораторних досліджень.	Зн1	Ум1Ум2	К1	АВ1, АВ2
СК4. Здатність проводити дослідження зразків та здійснювати реєстрацію отриманих результатів.	Зн1	Ум1 Ум3	К1,К2	АВ1, АВ2
СК5. Здатність застосовувати загальні та спеціальні методи і технології дослідження та розуміти принципи їх дії.	Зн1	Ум1Ум2 Ум3	К1,К2	АВ1, АВ3
СК6. Здатність розуміти та застосовувати принципи якісного виконання досліджень.	Зн1	Ум1Ум3	К1	АВ1, АВ2
СК8. Здатність використовувати теоретичні знання та практичні навички під час проведення лабораторних досліджень і професійного розвитку.	Зн1	Ум1Ум2	К2	АВ2, АВ3
СК9. Здатність дотримуватися принципів медичної етики та деонтології.	Зн1	Ум1	К1 К2	АВ1, АВ2

СК11. Здатність поєднувати різні технологічні прийоми лабораторних досліджень для вирішення професійних завдань.	Зн1	Ум1 Ум2 Ум3	К1, К2	АВ1, АВ2

Результати навчання.
Інтегративні кінцеві результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна «*Клінічна патологія*», які визначені освітньо-професійною програмою «Лабораторна діагностика» підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності 224 Технології медичної діагностики та лікування є:

Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання (РН):

• РН2. Використовувати знання медико-біологічних та фізико-хімічних освітніх компонентів, медичної термінології у професійній діяльності.
• РН5. Дотримуватися правил ефективної взаємодії в команді, спілкуватися державною та іноземною мовами у професійній діяльності.
• РН6. Застосовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології.
• РН7. Дотримуватися вимог санітарно-гігієнічного режиму та безпеки.
• РН12. Виконувати клінічні лабораторні дослідження відповідно до посадових інструкцій.
• РН16. Виявляти недостовірні результати, аналізувати причини їх виникнення і шляхи їх усунення.
• РН20. Дотримуватись принципів медичної етики та деонтології у професійній діяльності.

IV. Програма навчальної дисципліни

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
1	Вступ. Основи клінічної патології. Методи клінічного обстеження пацієнта	10	2	4	4
2	Основи маніпуляційної техніки. Охорона праці в галузі	18	2	12	4
3	Патологія системи крові та сполучної тканини	12	4	4	4
4	Патологія органів дихання	8	2	4	2
5	Патологія сечової системи	10	2	4	4
6	Патологія серцево-судинної системи	10	2	4	4
7	Патологія органів травлення	8	2	2	4
8	Патологія залоз внутрішньої секреції	8	2	2	4
9	Гострі алергози. Професійна патологія. Охорона праці в галузі	6	2	–	4
	Усього	**90**	**20**	**36**	**34**

V. Теми лекцій

№ п/п	Тема теоретичного заняття	К-ть годин
1.	Вступ. Основи патології, короткі відомості про клінічну патологію, як розділ загальної патології. Поняття про патологію як науку, її розділи. Методи дослідження. Основні принципи охорони здоров'я та основи законодавства з питань збереження здоров'я населення й захисту довкілля в Україні. Методи клінічного обстеження пацієнта. Поняття здоров'я, хвороба, принципи класифікації хвороб. Визначення понять „етіологія, патогенез“. Стадії і перебіг хвороби, прояви хвороби – симптоми. Діагноз як визначення. Суб'єктивні і об'єктивні методи обстеження, правила проведення. Додаткові методи обстеження: лабораторні, інструментальні, їх значення.	2
2.	Основи маніпуляційної техніки, застосування лікарських засобів: зовнішнє, ентеральне, парентеральне. Ознайомлення з групами антисептичних речовин. Користування шприцами. Відпрацювання техніки в/м та п/ш ін'єкцій. Профілактика зараження збудником СНІДу, вірусного гепатиту під час проведення медичних маніпуляцій. Ознайомлення з методикою взяття крові з вени для різних досліджень	2
3.	Патологія системи крові. Основні симптоми при захворюванні органів кровотворення. Анемія, клінічна картина, принципи лікування. Гемобластоз, класифікація. Лейкоз гострий та хронічний, клінічні прояви, діагностика, лікування.	2
4.	Геморагічний діатез, теорія виникнення, клінічні прояви, методи діагностика та лікування.	2
5.	Патологія системи органів дихання. Основні патологічні процеси, що розвиваються в органах дихання та призводять до порушення їх функцій: запальний, специфічний, онкологічний. Основні скарги і симптоми при хворобах органів дихання. Бронхіти, бронхіальна астма, пневмонія, плеврити, туберкульоз легень, рак легень. Стисла клінічна картина. Невідкладна допомога під час приступу бронхіальної астми, кашлю, кровохаркання, легеневій кровотечі. Особливості догляду. Вікові особливості.	2
6.	Патологія нирок та сечовивідних шляхів. Основні патологічні процеси, що розвиваються в нирках та сечових шляхах і призводять до порушення функцій. Сечокам'яна хвороба, пієлонефрит, гломерулонефрит. Етіологія, клінічна картина, особливості догляду, загальні приклади лікування, профілактика, надання першої допомоги під час ниркової кольки. Ниркова недостатність, уява про гемодіаліз.	2
7.	Патологія органів серцево-судинної системи. Поняття про розлади кровообігу, пов'язані з порушенням розвитку серця та судин. Ішемічна хвороба, гіпертонічна хвороба, атеросклероз їх ускладнення: гіпертонічний криз, інфаркт міокарду, набряк легень, пароксизмальна тахікардія. Клінічна картина. Особливості догляду. Невідкладна допомога при стенокардії, гіпертонічному кризі, інфаркті міокарду.	2
8.	Патологія органів травлення. Основні патологічні процеси, що найбільш частіше виявляються в органах травлення. Основні скарги, симптоми хвороб органів травлення. Причини виникнення. Роль ЦНС, а також бактеріологічного чинника у розвитку хвороб шлунка: гастрит, виразкова хвороба шлунка, 12-ти палої кишки. Клінічна картина, елементи догляду, роль лікувального харчування. Ознаки шлункової кровотечі. Уявлення про ентероколіт, гепатит, цироз, холецистит і панкреатит. Вікові особливості.	2
9.	Поняття про зміну функцій залоз внутрішньої секреції та розвиток захворювань. Хвороби щитоподібної залози (тиреотоксикоз, мікседема, ендемічне воло) Клінічні прояви, профілактика, цукровий діабет, клінічні форми, перебіг, принципи лікування, короткі відомості про нецукровий діабет.	2

10.	Гострі алергози. Поняття про імунологічну реактивність та алергічну реакцію організму, їх суть, типи, ступінь прояву алергічних реакцій та проблеми пацієнтів з гострими алергозами (анафілактичний шок, кропив'янка, набряк Квінке). Невідкладна допомога.Професійна патологія, короткі відомості про професійні шкідливості. Шум, вібрація, пил. хвилі радіоактивного випромінювання. Виникнення вібраційної, променевої хвороб, їх основні клінічні прояви, значення лабораторних методів дослідження в діагностиці професійних захворювань.	2

VI. Теми практичних занять

№ п/п	Тема практичного заняття	К-ть годин
1.	Вступ. Основи патології, короткі відомості про клінічну патологію, як розділ загальної патології. Поняття про патологію як науку, її розділи. Методи дослідження. Основні принципи охорони здоров'я та основи законодавства з питань збереження здоров'я населення й захисту довкілля в Україні. Методи клінічного обстеження пацієнта. Поняття здоров'я, хвороба, принципи класифікації хвороб. Визначення понять „етіологія, патогенез“. Стадії і перебіг хвороби, прояви хвороби – симптоми. Діагноз як визначення. Суб'єктивні і об'єктивні методи обстеження, правила проведення. Додаткові методи обстеження: лабораторні, інструментальні, їх значення.	4
2.	Основи маніпуляційної техніки, застосування лікарських засобів: зовнішнє, ентеральне, парентеральне.	4
3.	Ознайомлення з групами антисептичних речовин. Користування шприцами. Відпрацювання техніки в/м та п/ш ін'єкцій.	4
4.	Профілактика зараження збудником СНІДу, вірусного гепатиту під час проведення медичних маніпуляцій. Ознайомлення з методикою взяття крові з вени для різних досліджень	4
5.	Патологія системи крові. Основні симптоми при захворюванні органів кровотворення. Анемія, клінічна картина, принципи лікування. Гемобластоз, класифікація. Лейкоз гострий та хронічний, клінічні прояви, діагностика, лікування. Геморагічний діатез, теорія виникнення, клінічні прояви, методи діагностика та лікування.	4
6.	Патологія системи органів дихання. Основні патологічні процеси, що розвиваються в органах дихання та призводять до порушення їх функцій: запальний, специфічний, онкологічний. Основні скарги і симптоми при хворобах органів дихання. Бронхіти, бронхіальна астма, пневмонія, плеврити, туберкульоз легень, рак легень. Стисла клінічна картина. Невідкладна допомога під час приступу бронхіальної астми, кашлю, кровохаркання, легеневій кровотечі. Особливості догляду. Вікові особливості.	4
7.	Патологія нирок та сечовивідних шляхів. Основні патологічні процеси, що розвиваються в нирках та сечових шляхах і призводять до порушення функцій. Сечокам'яна хвороба, пієлонефрит, гломерулонефрит. Етіологія, клінічна картина, особливості догляду, загальні приклади лікування, профілактика, надання першої допомоги під час ниркової кольки. Ниркова недостатність, уява про гемодіаліз.	4
8.	Патологія органів серцево-судинної системи. Поняття про розлади кровообігу, пов'язані з порушенням розвитку серця та судин. Ішемічна хвороба, гіпертонічна хвороба, атеросклероз їх ускладнення: гіпертонічний криз, інфаркт міокарду, набряк легень, пароксизмальна тахікардія. Клінічна картина. Особливості догляду. Невідкладна допомога при стенокардії, гіпертонічному кризі, інфаркті міокарду.	4
9.	Патологія органів травлення. Основні патологічні процеси, що найбільш частіше виявляються в органах травлення. Основні скарги, симптоми хвороб органів травлення. Причини виникнення. Роль ЦНС, а також бактеріологічного чинника у розвитку хвороб шлунка: гастрит, виразкова хвороба шлунка, 12-ти палої кишки. Клінічна картина, елементи догляду, роль лікувального харчування. Ознаки шлункової кровотечі. Уявлення про ентероколіт, гепатит, цироз, холецистит і панкреатит. Вікові особливості.	2
10.	Поняття про зміну функцій залоз внутрішньої секреції та розвиток захворювань. Хвороби щитоподібної залози (тиреотоксикоз, мікседема, ендемічне воло) Клінічні прояви, профілактика, цукровий діабет, клінічні форми, перебіг, принципи лікування, короткі відомості про нецукровий діабет.	2

VII. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин	Форма контролю
1	Догляд за пацієнтами під час блювання та порушень фізіологічних відправлень. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
2	Найпростіші методи фізіотерапії. Відпрацювання навичок застосування гірчичників, холоду та тепла тощо	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
3	Взяття біологічного матеріалу (харкотиння, сечі, калу тощо) для лабораторних досліджень. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
4	Основи професійної етики, деонтології та міжособове спілкування у роботі лаборанта медичного (бесіда)	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
5	Фізичні та інструментальні методи обстеження пацієнтів з захворюваннями системи крові. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
6	Лабораторні методи дослідження пацієнтів з захворюваннями системи крові. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
7	Профілактичні заходи щодо захворювання туберкульозом при роботі з бактеріологічним матеріалом. Медичні та соціальні аспекти	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
8	Ревматоїдний артрит. Об’єктивне та суб’єктивне обстеження	1	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
9	Системний червоний вовчак. Об’єктивне та суб’єктивне обстеження. Відпрацювання практичних навичок.	1	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
10	Пухлинні процеси органів дихання. Медичні та соціальні аспекти. Об’єктивне та суб’єктивне обстеження. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
11	Синдроми бронхоспазму і ларингоспазму. Невідкладна допомога. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
12	Синдром анафілактичного шоку. Невідкладна допомога. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
13	Синдром кропив’янки. Клінічні прояви. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
14	Лабораторні та інструментальні методи дослідження при патології органів сечової системи. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
15	Пієлонефрити вагітних. Об’єктивне та суб’єктивне обстеження. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
16	Інфекційний ендокардит (бактерійний, септичний). Об’єктивне та суб’єктивне обстеження. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.

17	Вікові особливості проявів ішемічної хвороби серця (бесіда)	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
18	Пухлинні процеси органів травлення. Медичні та соціальні аспекти. Об’єктивне та суб’єктивне обстеження. Відпрацювання практичних навичок	2	Мультимедійна презентація. Вирішення ситуаційних задач, тестовий контроль.
	Усього	**34**	

VIII. Зміст програми

Тема 1. **Вступ. Основи клінічної патології**

ЛЕКЦІЯ

Короткі відомості про “Клінічну патологію” як розділ загальної патології. Поняття про розділи патології як науки, методи досліджень в патологічній анатомії та патологічній фізіології. Зв’язок патології з іншими науками, зокрема клінічними. Короткий історичний нарис розвитку клінічної патології, вклад вітчизняних вчених О.О. Богомольця, В.П. Образцова, М.М. Сиротиніна, В.Д. Стражеска, М.М. Губергриця, В.Х. Василенка, І.І. Мечнікова у становленні науки.

Основні принципи охорони здоров’я та основи законодавства з питань збереження здоров’я населення й захисту довкілля в Україні. Роль лаборанта медичного у цих процесах.

Взаємодія організму людини з навколишнім середовищем. Типи відповідей організму на дію чинників зовнішнього середовища різної сили: захисні, пристосувальні (адаптивні), патологічні. Поняття про здоров’я та хворобу.

Типові патологічні процеси:

- патологічна фізіологія периферичного кровообігу: артеріальне та венозне повнокрів’я, стаз, недокрів’я, емболія, тромбоз, кровотеча — причини, прояви, наслідки (дистрофія, атрофія, некроз), порушення мікроциркуляції;
- запалення як захисна реакція організму, стадії, клінічні прояви, перебіг запальних процесів, наслідки; поняття про ексудат і транссудат;
- надмірне накопичення рідини в організмі: у порожнинах і тканинах (набряки), механізми утворення;
- регенерація фізіологічна та патологічна (сповільнена, надлишкова, неконтрольована);
- пухлини, клініко-морфологічна класифікація, ознаки доброякісного та злоякісного росту, метастазування та рецидиви, вплив на організм; сучасна діагностика та принципи лікування;
- імунопатологічні процеси (імунодефіцитні захворювання та стани).

Тема 2. **Методика клінічного обстеження пацієнта**

ЛЕКЦІЯ

Короткі відомості про хворобу: визначення поняття, критерії класифікації хвороб, причини (етіологія), основні періоди розвитку хвороби (латентний, клінічних проявів, наслідки хвороби), ознаки (поняття про симптоми та синдроми), перебіг (за тривалістю, особливостями патологічного процесу). Короткі теоретичні відомості про сучасні методи лікування.

Основні методи обстеження пацієнта: суб’єктивні, об’єктивні, додаткові. Ознайомлення з сучасними методами діагностики.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Ознайомлення зі структурними підрозділами лікувально-профілактичного закладу, медичною документацією.

Вимірювання температури тіла, артеріального тиску, дослідження пульсу, частоти дихання водного балансу організму та його розладів — характеристика, графічний та цифровий запис показань у температурному листі, інтерпретація даних. Невідкладна долікарська допомога у різні періоди гарячки.

Відпрацювання практичних навичок окремих методик обстеження пацієнта: суб’єктивних (збирання анамнестичних даних пацієнта), об’єктивних — огляд, пальпація, перкусія. Визначення

стану здоров’я пацієнта на підставі отриманих показників обстеження за критерієм “задовільний/незадовільний”.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі та протиепідемічного режиму у відділенні лікувально-профілактичного закладу.

Практичні навички:

- виявлення патології під час демонстрації пацієнта (опитування, об’єктивного обстеження);
- визначення стану пацієнта за критерієм “задовільний/незадовільний”;
- вимірювання температури тіла, цифровий та графічний її запис у температурному листку, оцінювання показників;
- вимірювання артеріального тиску, цифровий та графічний запис у температурному листку, оцінювання отриманих показників;
- дослідження частоти дихання, оцінювання показників;
- дослідження пульсу, графічний запис показань у температурному листку, інтерпретація даних;
- пальпаторне виявлення набряків;
- застосування грілки та міхура з льодом;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі, особистої гігієни та протиепідемічного режиму в лікувально-профілактичних закладах.

Тема 3. **Основи маніпуляційної техніки. Охорона праці в галузі**

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Методами застосування лікарських засобів: зовнішній, ентеральний, парентеральний. Сучасні антисептичні засобами. Користування шприцами разового використання для введення медикаментозних засобів (відпрацювання практичних навичок збирання шприца та набирання ліків з ампули та флакона). Відпрацювання техніки внутрішньом’язових та підшкірних ін’єкцій. Взяття крові з вени для різних досліджень. Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі та протиепідемічного режиму при роботі з біологічним матеріалом, виконанні ін’єкцій. Засвоєння нормативних документів щодо профілактики зараження збудником СНІДу, вірусного гепатиту тощо.

Практичні навички:

- застосування найпростіших засобів фізіотерапії (лейкопластира, компресів, гірчичників, міхура з льодом);
- оброблення рук та користування гумовими рукавичками;
- техніка збирання шприца одноразового використання;
- техніка набирання медикаментів з ампули та флакона;
- техніка підшкірної та внутрішньом’язової ін’єкції;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі, професійної безпеки, протиепідемічного режиму при роботі з біологічним матеріалом, виконанні ін’єкцій.

Тема 4. **Патологія системи крові та сполучної тканини**

ЛЕКЦІЇ

Анемія: поняття, класифікація (постгеморагічна, залізодефіцитна, мегалобластична, гіпо- і апластична). Суть захворювань, клінічні ознаки, критерії тяжкості перебігу. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування.

Гемобластоз, класифікація (гострий мієлоїдний і лімфоїдний; хронічні мієлопроліферативні захворювання; хронічний мієлолейкоз, хронічний ідіопатичний мієлофіброз, справжня поліцитемія, есенціальна тромбоцитемія; хронічні лімфопроліферативні захворювання: лімфолейкоз, волосатоклітинний лейкоз, мієломна хвороба (плазмоцитома, лімфогранулематоз). Лейкоз гострий, хронічний, мієломна хвороба; суть захворювань, стадії, клінічні прояви. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування лейкозу. Прогноз для життя.

Геморагічні захворювання. Класифікація: тромбоцитопенія, тромбоцитопатія, гемофілія, вазопатія. Сучасні теорії виникнення. Клінічні прояви. Короткі відомості про синдром внутрішньосудинного згортання крові. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Підходи до лікування.

Поділ захворювань сполучної тканини на дифузні та локальні. Суть імунологічного ураження органів-мішеней при дифузних захворюваннях. Клінічні прояви. Ускладнення при ревматизмі — набуті вади серця; короткі відомості про розлади кровообігу, стан компенсації та декомпенсації (розвиток гострої лівошлуночкової недостатності — серцевої астми, набряку легень, їх прояви).

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Показ пацієнтів із захворюваннями системи крові (з анемією, лейкозом, геморагічними захворюваннями). Демонстрація пацієнтів з ревматизмом, ревматоїдним артритом.

Підготовка пацієнтів до взяття біологічного матеріалу на дослідження відповідно до плану обстеження. Результати лабораторних гематологічних досліджень та їхня оцінка за критерієм “норма/патологія”. Визначення стану здоров’я пацієнта за отриманими показниками. Надання невідкладної долікарської допомоги при гострій серцевій недостатності відповідно до медичних протоколів (серцевій астмі, набряку легень).

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму при роботі з біологічним матеріалом у гематологічному та ревматологічному відділеннях.

Практичні навички:

- виявлення патології під час демонстрації пацієнтів із захворюваннями системи крові, сполучної тканини (опитування, об’єктивного обстеження);
- визначення стану пацієнта за критерієм “задовільний/незадовільний”;
- складання плану лабораторних досліджень на підставі листка лікарських призначень;
- підготовка пацієнта та взяття крові на дослідження (загальний аналіз, біохімічне дослідження);
- підготовка пацієнта та визначення добового діурезу;
- оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм “норма/патологія”;
- невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гострих серцево-судинних розладах (серцевій астмі, набряку легень);
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, професійної безпеки, протиепідемічного режиму в лікувально-профілактичних закладах.

Тема 5. **Патологія органів дихання**

ЛЕКЦІЯ

Основні патологічні процеси, що розвиваються в органах дихання та призводять до порушення їх функцій: запальний, специфічний, онкологічний.

Запальні процеси в органах дихання: суть захворювань, класифікація, клінічні прояви (особливості перебігу в дітей, осіб середнього, похилого та старечого віку), можливі ускладнення. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Підходи до лікування. Прогноз.

Туберкульоз легень: фактори, що спричинюють виникнення, шляхи проникнення збудника в організм, клінічні форми та їх прояви в осіб різних вікових груп, ускладнення. Роль діагностичних проб, профілактичних оглядів та флюорографії для ранньої діагностики захворювання. Короткі відомості про лікування. Заходи щодо запобігання зараженню туберкульозом у роботі лаборанта.

Пухлинний процес в органах дихання. Етіологічні чинники, клінічні форми, їх прояви. Роль профілактичних заходів у ранній діагностиці захворювання. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Сучасні підходи до лікування. Медична етика і деонтологія під час спілкування з пацієнтом.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Показ пацієнтів із захворюваннями органів дихання. Підготовка пацієнта до взяття біологічного матеріалу на дослідження відповідно до плану обстеження. Результати лабораторних досліджень та їхня оцінка за критерієм “норма/патологія”. Визначення стану пацієнта за даними обстеження. Надання невідкладної долікарської допомоги при гострому стані — виділенні харкотиння “повним ротом”, легеневій кровотечі, ядусі тощо.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці в галузі, протиепідемічного режиму при роботі з біологічним матеріалом, виконанні маніпуляцій у пульмонологічному та туберкульозному відділеннях.

Практичні навички:

- виявлення патології під час демонстрації пацієнта із захворюваннями органів дихання (опитування, об’єктивного обстеження);
- визначення стану пацієнта за критерієм “задовільний/незадовільний”;
- складання плану лабораторних досліджень на підставі листка лікарських призначень;
- підготовка пацієнта та взяття біологічного матеріалу на дослідження (харкотиння, кров, сеча);
- оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм “норма/патологія”;
- невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гострих станах у пульмонології;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони, професійної безпеки, протиепідемічного режиму під час роботи з біологічним матеріалом, виконанні маніпуляцій у пульмонологічному та туберкульозному відділеннях.

Тема 6. **Гострі алергози**

ЛЕКЦІЯ

Поняття про імунологічну реактивність, алергійні реакції та хвороби: суть, класифікація. Ступінь прояву алергійної реакції та проблеми пацієнтів з гострими алергозами (анафілактичним шоком, бронхоспазмом, набряком Квінке, сироватковою хворобою). Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану.

Бронхіальна астма. Суть захворювання, клінічні форми, ознаки, перебіг, ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування.

Тема 7. **Патологія сечової системи**

ЛЕКЦІЇ

Основні патологічні процеси, які розвиваються в нирках і сечових шляхах: запальний, порушення обміну речовин, склеротичний.

Пієлонефрит, гломерулонефрит, цистит, сечокам'яна хвороба, амілоїдоз нирок: визначення, суть захворювань, стадії, перебіг (у вагітних, осіб молодого та похилого віку), можливі ускладнення та їхні клінічні прояви. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування та профілактику. Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану. Диспансерне спостереження за пацієнтами.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Показ пацієнтів із захворюваннями нирок і сечовивідної системи. Підготовка пацієнта і взяття біологічного матеріалу на дослідження згідно з планом обстеження. Результати досліджень та їхня оцінка за критерієм «норма/патологія». Визначення стану здоров'я за отриманими показниками. Надання невідкладної долікарської допомоги при гострому стані (нирковій кольці, гострій рефлекторній затримці сечі).

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму при роботі у нефрологічному відділенні.

Практичні навички:

- виявлення патології під час демонстрації пацієнта (опитування, об'єктивного обстеження);
- визначення стану за критерієм "задовільний/незадовільний";
- складання плану лабораторних досліджень на підставі листка лікарських призначень;
- підготовка пацієнта та взяття крові на дослідження (загальний аналіз, біохімічне дослідження);
- підготовка пацієнта та визначення добового діурезу;
- підготовка пацієнта та взяття сечі для загального аналізу, функціональних проб;
- оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм "норма/патологія";
- невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гострій затримці сечі, нирковій кольці;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, професійної безпеки, протиепідемічного режиму у нефрологічному відділенні.

Тема 8. **Патологія серцево-судинної системи**

ЛЕКЦІЇ

Поняття про розлади кровообігу, пов'язані з порушенням функції серця і судин. Ураження серця: ішемічна хвороба серця (стенокардія, інфаркт), міокардит, атеросклероз. Порушення тонусу судин — гіпертонічна хвороба, гостра судинна недостатність (непритомність, колапс, шок). Суть захворювань, значення чинників ризику в розвитку хвороби, основні клінічні форми та їхні прояви в осіб середнього, похилого та старечого віку, перебіг, стадії захворювань і розвиток ускладнень.

Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування і профілактики. Прогноз.

Гострі стани в кардіології: напад стенокардії, інфаркт міокарда (кардіогенний шок), гіпертонічний криз: причини, прояви. Значення своєчасності надання невідкладної долікарської допомоги при розвитку гострого стану. Принципи лікування і профілактики. Прогноз.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Показ пацієнтів із захворюваннями серцево-судинної системи. Підготовка пацієнта до взяття біологічного матеріалу на дослідження відповідно до лиска лікарських призначень. Результати лабораторних досліджень та їхнє оцінювання за критерієм «норма/патологія». Визначення стану здоров'я за отриманими показниками. Надання невідкладної долікарської медичної допомоги під час нападу стенокардії, інфаркті міокарда та його ускладненнях (кардіогенному шоку), гіпертонічного кризу (згідно з медичними протоколами), непритомності, колапсі.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму при роботі у кардіологічному відділенні.

Практичні навички:

- виявлення патології під час демонстрації пацієнта з патологією серцево-судинної системи (опитування, об'єктивного обстеження);
- визначення стану пацієнта за критерієм "задовільний/незадовільний";
- вимірювання артеріального тиску, дослідження пульсу, їхнє оцінювання;
- складання плану лабораторних досліджень на підставі листка лікарських призначень;
- пальпаторне виявлення набряків;
- підготовка пацієнта та взяття крові на дослідження (загальний аналіз, біохімічне дослідження);
- оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм "норма/патологія";
- невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гострих серцево-судинних розладах (нападі стенокардії, інфаркті міокарда, непритомності, колапсі, шоку, гіпертонічному кризі);
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, професійної безпеки, протиепідемічного режиму в кардіологічному відділенні.

Тема 9. **Патологія органів травлення**

ЛЕКЦІЇ

Основні патологічні процеси, які найчастіше виявляються в органах травлення: запальний, виразковий, онкологічний, порушення обмінних процесів.

Гастрит (гострий і хронічний), виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки, рак шлунка, жовчнокам'яна хвороба, холецистит, гепатит, цироз печінки, ентерит і коліт: суть захворювань, значення інфекційного збудника *Helicobacter pylori* та інших чинників у виникненні хвороб шлунка і дванадцятипалої кишки, клінічні прояви, диференціальні ознаки. Ускладнення.

Поняття "гострий живіт", печінкова колька: причини, долікарська допомога. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Профілактика. Диспансерне спостереження за пацієнтами. Медична етика й деонтологія при спілкування з хворими на рак.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Показ пацієнтів із захворюваннями органів травлення (гастритом, виразковою хворобою, жовчнокам'яною хворобою, гепатитом і цирозом печінки). Відпрацювання прийомів обстеження (пальпація і перкусія) пацієнтів з патологією органів травлення. Підготовка пацієнтів до взяття біологічного матеріалу на дослідження відповідно до плану обстеження. Результати лабораторних досліджень та їхнє оцінювання за критерієм "норма/патологія". Визначення стану здоров'я за отриманими показниками. Надання невідкладної долікарської допомоги при перфорації виразки, кровотечі зі стравоходу, шлунка та кишок, блюванні, гострому отруєнні, печінковій кольці, "гострому животі".

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму під час роботи у відділенні гастроентерології.

Практичні навички:

- виявлення патології під час демонстрації пацієнта з патологією органів травлення (опитування, об'єктивного обстеження);
- визначення стану пацієнта за критерієм "задовільний/незадовільний";
- складання плану лабораторних досліджень на підставі листка лікарських призначень;
- застосування грілки і міхура з льодом;
- підготовка пацієнта та взяття крові на дослідження (загальний аналіз, біохімічне дослідження);
- відпрацювання техніки промивання шлунка (безфондового);
- підготовка пацієнта та взяття шлункового вмісту;
- підготовка пацієнта та взяття дуоденального вмісту;
- підготовка пацієнта та взяття калу на приховану кров і копрологічне дослідження;
- оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм "норма/патологія";
- невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гострих станах у гастроентерології;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, професійної безпеки, протиепідемічного режиму у відділенні гастроентерології.

***Тема 10*. Патологія залоз внутрішньої секреції**

ЛЕКЦІЇ

Поняття про зміну функцій залоз внутрішньої секреції та розвиток захворювань. Цукровий діабет: суть захворювання, класифікація, значення різних чинників (спадкових і набутих) у виникненні хвороби, особливості перебігу в осіб різних вікових категорій, критерії тяжкості, проблеми пацієнтів з цукровим діабетом I та II типів і при розвитку ускладнень. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу та корекції лікування. Сучасні підходи до терапії цукрового діабету. Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану (комах гіпер- та гіпоглікемічній). Профілактика.

Дифузний, токсичний та ендемічний зоб, мікседема: суть захворювань, зміна структури та функцій залози при цих захворюваннях, значення чинників ризику (ендемічні зони в Україні), критерії тяжкості, особливості клінічних проявів в осіб різної вікової категорії, перебіг, ускладнення

(тиреотоксичний криз, тиреотоксичне серце, порушення ковтання). Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Сучасні підходи до лікування пацієнтів.

Загальнодержавні заходи профілактики ендемічного зобу.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Показ пацієнтів з патологією залоз внутрішньої секреції (тиреотоксикозом, мікседемою, цукровим діабетом). Відпрацювання прийомів обстеження (огляд, пальпація) пацієнтів з патологією залоз внутрішньої секреції. Підготовка пацієнтів до взяття біологічного матеріалу на дослідження відповідно до плану обстеження. Результати лабораторних досліджень та їхнє оцінювання за критерієм "норма/патологія". Визначення стану здоров'я на момент обстеження за отриманими показниками. Надання невідкладної медичної допомоги, відповідно до медичних протоколів, під час коми (гіпер- та гіпоглікемічній). Розрахунок дози інсуліну при набиранні його з флакона в шприц і відпрацювання техніки його введення.

Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму в ендокринологічному відділенні.

Практичні навички:

- виявлення патології під час демонстрації пацієнта з патологією органів травлення (опитування, об'єктивного обстеження);
- визначення стану пацієнта за критерієм "задовільний/незадовільний";
- відпрацювання техніки введення інсуліну інсуліновими шприцами та шприцами ручками. Розрахунок дози інсуліну при набиранні його з флакону в шприц;
- підготовка пацієнта та взяття крові на дослідження (загальний аналіз, біохімічне дослідження);
- підготовка пацієнта та взяття крові на вміст глюкози та проведення глюкозотолерантного тесту;
- підготовка пацієнта та визначення глікемічного та глюкозуричного профілю;
- оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм "норма/патологія";
- невідкладна долікарська медична допомога при гіпо- та гіперглікемічній комах;
- дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, професійної безпеки, протиепідемічного режиму у ендокринологічному відділенні.

Тема 11. **Професійна патологія. Охорона праці в галузі**

ЛЕКЦІЯ

Короткі відомості про професійні шкідливості, їх класифікація. Пневмоконіози, вібраційна хвороба, вплив шуму, високого та низького атмосферного тиску, високих та низьких температур виробничого середовища на організм, кесонна хвороба, променева хвороба: суть захворювань, основні клінічні прояви. Професійні хвороби, зумовлені дією шкідливих хімічних чинників виробничого середовища. Значення лабораторних методів дослідження в діагностиці професійних захворювань. Основні профілактичні заходи в професійній патології.

Правила техніки безпеки, охорони праці в галузі, професійної безпеки, особистої гігієни, протиепідемічного режиму в лікувально-профілактичному закладі.

IX. Форми та методи контролю

Критерії оцінювання знань здобувачів освіти при проведенні рубіжного та підсумкового контролю.

У вивченні дисципліни використовуються такі види контролю: поточний, рубіжний, підсумковий.

Поточний контроль здійснюється з метою виявлення рівня засвоєння здобувачем освіти змісту навчальної програми з дисципліни «Внутрішня медицина».

Поточний контроль здійснюється впродовж семестру під час проведення практичних занять.

Мета поточного контролю – перевірити ступінь і якість засвоєння матеріалу, що вивчається, визначити необхідність введення змін у зміст і методи навчання. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувача освіти над досліджуваним матеріалом: повнота виконання завдань, рівень засвоєння навчальних матеріалів та окремих розділів дисципліни, робота з додатковою літературою, вміння й навички індивідуальних і групових презентацій, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи, та ін.

Поточний контроль реалізується у формі усної або письмової відповіді.

Види поточного контролю:

- індивідуальний або групове опитування;
- контрольна робота;
- індивідуальна або групова презентація (представлення виконаного завдання);
- аналіз ділових ситуацій (аналіз ситуації, даної у вигляді текстового, графічного або усного матеріалу, відеофільму, або аналіз варіантів вирішення проблеми, вибір оптимального варіанту);
- ситуаційні завдання;
- тести;
- підготовка презентацій;
- практичний тренінг;
- захист виконаних завдань та ін.

***Семестровий контроль*.**

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку визначеного навчальним планом у терміни, передбачені графіком освітнього процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни « Клінічна патологія».

Це форма підсумкового контролю якості засвоєння здобувачем освіти теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з дисциплін «Внутрішня медицина».

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою з дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Результати складання екзамену оцінюються за чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінка **«відмінно» –** ставиться коли здобувач освіти виявляє глибокі і міцні знання навчального матеріалу в обсязі робочої програми дисципліни, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію. Використовує набуті знання і вміння для прийняття рішень у стандартних і нестандартних ситуаціях. Переконливо аргументує відповіді, відстоює власну позицію щодо питань, які розглядаються. Здобувач добре знайомий з основною, а також додатковою літературою з навчальної дисципліни. Володіє вміннями та компетенціями - загальними та фаховими, передбаченими освітньо- професійною програмою. Здатний виконувати практичні навички і вміння типових завдань діяльності.

При виконанні практичних навиків повністю і без помилок виконує всі етапи алгоритму дій і в повному обсязі, застосовує навички спілкування з пацієнтом на всіх етапах алгоритму, володіння навичками з охорони праці та інфекційної безпеки. Вміє оцінювати емоційний стан та соціальну поведінку.

При тестовому контролі виконує 90 - 100% відповідей від загальної кількості тестових завдань.

Оцінка **«добре» –** ставиться, якщо здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу. Вміє застосовувати набуті знання та вміння для вирішення практичних завдань, але допускає окремі неточності. У відповіді прослідковується порушення принципу систематичності і логічності викладу навчального матеріалу. Самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначна. Здобувач виявляє ґрунтовне знання основної бібліографії, однак лише поверхово орієнтується у допоміжній літературі.

При виконанні практичних навиків може допускати помилки в підготовчому етапі. Алгоритми дій виконуються у правильній послідовності. Допущені помилки не впливають на кінцевий результат процедури та стан здоров'я.

При тестовому контролі виконує 75 - 89% відповідей від загальної кількості тестових завдань.

Оцінка **«задовільно»** – ставиться, якщо здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача. У своїх міркуваннях спирається на повторення думок викладача або автора, не вміє навести власні приклади, не може відповісти на додаткові запитання. Відповіді не відображають самостійного розуміння теми. Не завжди робить правильні логічні висновки і узагальнення. Намагається оволодіти уміннями та компетенціями – загальними та фаховими, передбаченими освітньо-професійною програмою. Недостатньо володіє навичками з охорони праці, інфекційної безпеки, знаннями нормативної бази в галузі охорони здоров'я і фармації. Здатний виконувати практичні навички і вміння типових завдань діяльності, відповідно до теми.

При виконанні практичних навиків досягає бажаного результату, але може порушувати послідовність виконання процедур, не може чітко вказати покази і протипокази для здійснення процедури, не чітко виконуються підготовчий і завершальний етапи алгоритму практичного навичка.

При тестовому контролі виконує 55 - 74 % відповідей від загальної кількості тестових завдань.

Оцінка **«незадовільно» –** ставиться, якщо здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну його частину. Він спроможний висвітлити лише окремі питання, не вміючи їх аргументувати чи пояснити. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни відсутня. Його участь у навчальному процесі є пасивною, відповіді в більшості є невірними або дуже поверховими, не здатний відтворювати практичні навички з предмету, або допускає помилки, які завдають шкоди здоров'ю пацієнта.

При тестовому контролі виконує менше ніж 55% відповідей від загальної кількості тестових завдань.

Здобувач освіти повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни.

X. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Виявлення патології під час демонстрації пацієнта (опитування, об’єктивного обстеження).
2. Визначення стану пацієнта за критерієм “задовільний/незадовільний”.
3. Вимірювання температури тіла, цифровий та графічний запис у температурному листку, оцінювання показань.
4. Вимірювання артеріального тиску, цифровий та графічний запису температурному листку, оцінювання показань.
5. Дослідження частоти дихання, оцінювання показань.
6. Дослідження пульсу, графічний запис показників у температурному листку та їхнє оцінювання.
7. Пальпаторне виявлення набряків.
8. Застосування грілки й міхура з льодом.
9. Застосування найпростіших методів фізіотерапії.
10. Користування кишеньковим інгалятором.
11. Миття рук та користування гумовими рукавичками.
12. Техніка збирання шприца одноразового використання.
13. Техніка набирання медикаментів з ампули та флакона.
14. Техніка підшкірної та внутрішньом’язової ін’єкції.
15. Техніка введення інсуліну інсуліновими шприцами та шприцами-ручками. Розрахунок дози інсуліну при набиранні його з флакону в шприц.
16. Складання плану лабораторних досліджень на підставі листка лікарських призначень.
17. Підготовка пацієнта та взяття крові на дослідження (загальний аналіз, біохімічне дослідження).
18. Підготовка пацієнта та взяття харкотиння для дослідження (загальний аналіз, посів, визначення чутливості до антибіотиків).
19. Підготовка пацієнта та визначення добового діурезу.
20. Підготовка пацієнта та взяття сечі для загального аналізу, функціональних досліджень.
21. Підготовка пацієнта та взяття крові на вміст глюкози та проведення глюкозотолерантного тесту.
22. Підготовка пацієнта та визначення глікемічного та глюкозуричного профілю.
23. Техніка промивання шлунка (беззондового).
24. Підготовка пацієнта та взяття шлункового вмісту.
25. Підготовка пацієнта та взяття дуоденального вмісту.
26. Підготовка пацієнта та взяття калу на приховану кров і копрологічне дослідження.
27. Оцінювання результатів лабораторних досліджень за критерієм “норма/патологія”.
28. Невідкладна долікарська медична допомога в різні періоди гарячки.
29. Невідкладна долікарська медична допомога при гострій затримці сечі, нирковій кольці.
30. Невідкладна долікарська медична допомога при гострих серцево-судинних розладах (нападі стенокардії, інфаркті міокарда, непритомності, колапсі, кардіогенному шоку, серцевій астмі, набряку легень, гіпертонічному кризі).
31. Невідкладна долікарська медична допомога при гострих станах пульмонології (нападі задишки, ядусі, легеневій кровотечі, виділенні харкотиння «повним ротом»).
32. Невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гострих алергійних станах (нападі бронхіальної астми, бронхоспазмі, набряку Квінке, анафілактичному шоку).
33. Невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гострих станах у гастроентерології (перфорації виразки, кровотечі зі стравоходу, шлунка та кишок, під час блювання, при гострому отруєнні, печінковій кольці, «гострому животі»).
34. Невідкладна долікарська медична допомога пацієнтові при гіпо- та гіперглікемічній комах.
35. Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, професійної безпеки, особистої гігієни, протиепідемічного режиму в лікувально-профілактичному закладі.

XI. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Клінічна патологія — визначення поняття, зв'язок з іншими науками, її розділи, методи дослідження.
2. Етика і деонтологія у роботі медичного працівника.
3. Взаємодія організму людини з навколишнім середовищем. Типи відповідей організму на дію чинників зовнішнього середовища різної сили: захисні, пристосувальні (адаптивні), патологічні.
4. Поняття про здоров'я та хворобу.
5. Артеріальне та венозне повнокров'я, стаз, недокрів'я, емболія, тромбоз, кровотеча — їхні причини, прояви, наслідки (дистрофія, атрофія, некроз), порушення мікроциркуляції.
6. Запалення як захисна реакція організму, стадії, клінічні прояви, перебіг запальних процесів, наслідки.
7. Поняття про ексудат і транссудат, їхня диференціація.
8. Надмірне накопичення рідини в організмі: у порожнинах і тканинах (набряки); механізми утворення, основні дослідження, які підтверджують цю патологію.
9. Регенерація фізіологічна та патологічна (сповільнена, надлишкова, неконтрольована).
10. Пухлини: теорії виникнення, клініко-морфологічна класифікація, ознаки доброякісного і злоякісного росту (уявлення про метастазування та рецидиви, перебіг у молодому, зрілому та похилому віці), вплив на організм.
11. Сучасна діагностика пухлин (біопсія, цитологія, виявлення пухлин за маркерами). Принципи лікування. Значення охорони довкілля та санітарно-освітньої роботи серед населення для профілактики новоутворень.
12. Імунопатологічні процеси (імунокомплексні захворювання), імунодефіцитні стани (ВІЛ-інфекція).
13. Короткі відомості про хворобу: визначення поняття, критерії класифікація хвороб, її причини (етіологія), основні періоди розвитку хвороби — доклінічний (латентний), клінічних проявів (продромальних, максимальних та ускладнень), наслідки (одужання, перехід у хронічний процес, смерть), ознаки (симптоми, синдроми), перебіг (за тривалістю, характером патологічного процесу). Короткі відомості про сучасні види лікування.
14. Основні методи обстеження пацієнта: суб'єктивні, об'єктивні, додаткові. Значення сучасних методів діагностики для встановлення діагнозу.
15. Анемія: поняття, класифікація.
16. Анемія постгеморагічна (гостра і хронічна): суть захворювання, клінічні ознаки, критерії тяжкості перебігу. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування.
17. Анемія внаслідок порушення кровотворення (залізодефіцитна, мегалобластична, гіпо- та апластичні стани): суть захворювань, клінічні ознаки, критерії тяжкості перебігу. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування.
18. Анемія гемолітична (спадкова, набута) — суть захворювання. Клінічні ознаки, критерії тяжкості перебігу. Основні ознаки дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування.
19. Гемобластоз: класифікація.
20. Лейкоз гострий (мієлоїдний і лімфоїдний): суть захворювання, стадії, клінічні прояви. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування. Прогноз для життя.
21. Хронічні мієлопроліферативні захворювання (мієлолейкоз, ідіопатичний мієлофіброз, справжня поліцитемія, есенціальна тромбоцитемія): суть захворювань, стадії, клінічні прояви. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про лікування. Прогноз для життя.
22. Хронічні лімфопроліферативні захворювання (хронічний лімфолейкоз, волосатоклітинний лейкоз, мієломна хвороба (плазмоцитома, лімфогранулематоз)): суть захворювання, стадії, клінічні прояви. Прогноз для життя. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження

діагнозу. Короткі відомості про лікування.

23. Геморагічні захворювання. Класифікація: тромбоцитопенія, тромбоцитопатія, гемофілія, вазопатія. Сучасні теорії виникнення. Клінічні прояви (основні типи кровоточивості). Короткі відомості про синдром внутрішньосудинного згортання крові. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Підходи до лікування.

24. Бронхіт гострий: суть захворювань, клінічні прояви (особливості перебігу у дітей, осіб середнього, похилого та старечого віку), множинні ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування.

25. Бронхіт хронічний: суть захворювань, класифікація, клінічні прояви, можливі ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Прогноз.

26. Пневмонія: суть захворювань, класифікація, клінічні прояви (особливості перебігу в дітей, осіб середнього, похилого та старечого віку), можливі ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Прогноз.

27. Плеврит: суть захворювання, класифікація, клінічні прояви. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Прогноз.

28. Туберкульоз легень: фактори, що спричинюють захворювання шляхи проникнення збудники в організм, клінічні форми та їх прояви в осіб різних вікових груп, ускладнення. Роль діагностичних проб (Манту) для з'ясування інфікованості, профілактичних оглядів та флюорографії (ФЛГ) для ранньої діагностики захворювання. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Види лікування. Заходи запобігання зараженню туберкульозом у роботі лаборанта.

29. Рак легень: чинники, що спричинюють захворювання, клінічні форми, їх прояви. Роль профілактичних оглядів, зокрема ФЛГ, у ранній діагностиці захворювання. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Сучасні підходи до лікування. Прогноз.

30. Поняття про імунологічну реактивність та алергійну реакцію організму, їх суть, типи (негайний та сповільнений). Ступінь прояву алергійної реакції та проблеми пацієнтів з гострим алергозом (анафілактичним шоком, бронхоспазмом, набряком Квінке, сироватковою хворобою). Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану.

31. Бронхіальна астма. Суть захворювання, клінічні форми, ознаки (зокрема бронхоспазм), перебіг, ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Короткі відомості про принципи лікування в період між нападами.

32. Основні патологічні процеси, які розвиваються в нирках та сечових шляхах: запальний (бактеріологічного та інфекційно-алергійного походження), порушення обміну речовин (водно-мінерального та білкового), склеротичний. Основні захворювання, їх визначення.

33. Пієлонефрит гострий: суть захворювання, стадії, клінічні форми, їхні прояви та перебіг в осіб молодшого та похилого віку. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Диспансерне спостереження за пацієнтом.

34. Пієлонефрит хронічний: суть захворювання, стадії, клінічні форми, їхні прояви та перебіг в осіб молодого та похилого віку. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Диспансерне спостереження за пацієнтом.

35. Гломерулонефрит гострий: суть захворювання, клінічні прояви, можливі ускладнення (гостра ниркова недостатність), перебіг. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування, профілактика. Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану.

36. Гломерулонефрит хронічний: суть захворювань, перебіг, клінічні форми, можливі ускладнення (хронічна ниркова недостатність, уремічна кома), їхні клінічні прояви. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування, профілактика. Диспансерне спостереження за пацієнтом.

37. Цистит: суть захворювання, клінічні прояви. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу.

38. Сечокам'яна хвороба: суть захворювань, клінічні прояви (ниркова колька), перебіг,

ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Сучасні підходи до лікування.

39. Амілоїдоз нирок: суть захворювань, клінічні прояви (нефротичний синдром), перебіг, ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу.

40. Ішемічна хвороба серця: суть захворювання, фактори ризику, основні клінічні форми та їх прояви в осіб середнього, похилого та старечого віку, перебіг, ускладнення. Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Профілактика. Прогноз.

41. Гіпертонічна хвороба: суть захворювання, стадії проявлення в осіб середнього, похилого та старечого віку, перебіг, ускладнення (гіпертонічний криз). Основні методи дослідження, які проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Профілактика. Прогноз.

42. Атеросклероз: суть захворювань, основні клінічні форми та їх прояви, ускладнення. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Профілактика.

43. Ендо-, міо- та перикардит — суть захворювань, прояви, розвиток ускладнень. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу.

44. Гострі стани в кардіології: напад стенокардії, інфаркт міокарда (кардіогенний шок), гіпертонічний криз; їх причини, прояви, долікарська допомога.

45. Захворювання сполучної тканини — класифікація, суть імунологічного ураження органів-мішеней при дифузних захворюваннях.

46. Клінічні прояви ревматизму, системного червоного вовчака, ревматоїдного артриту. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Профілактика. Прогноз.

47. Ускладнення при ревматизмі — набуті вади серця: короткі відомості про розлади кровообігу, стан компенсації та декомпенсації (розвиток гострої лівошлуночкової недостатності — серцевої астми, набряку легень, їх прояви). Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану.

48. Розлади кровообігу, пов’язані з порушенням функції судин — гостра судинна недостатність (непритомність, колапс). Значення своєчасного надання невідкладної долікарської допомоги при розвитку гострого стану.

49. Основні патологічні процеси, що найчастіше виявляються в органах травлення: запальний, виразковий, онкологічний, порушення обміну процесів.

50. Гастрит (гострий та хронічний) — суть захворювань, значення інфекційного збудника *Helicobacter pylori* та інших чинників у виникненні хвороби, клінічні прояви (основні симптоми й синдроми). Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану.

51. Виразкова хвороба шлунка й дванадцятипалої кишки — суть захворювань, значення інфекційного збудника *Helicobacter pylori* та інших чинників у виникненні хвороби, клінічні прояви (основні симптоми й синдроми, диференційні ознаки залежно від локалізації виразки), ускладнення. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Значення своєчасності надання допомоги при розвитку гострого стану. Профілактика, диспансерне спостереження.

52. Поняття про “гострий живіт”: суть, прояви в різні вікові періоди, допомога.

53. Рак шлунка — суть захворювання, значення чинників у виникненні хвороби, клінічні прояви (малі симптоми). Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування.

54. Жовчнокам’яна хвороба: суть захворювання, значення чинників у виникненні хвороби, клінічні прояви, перебіг, ускладнення (жовтяниці, їхня диференційна діагностика). Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Надання невідкладної допомоги під час розвитку гострого стану. Профілактика, диспансерне спостереження.

55. Холецистит: суть захворювання, клінічні прояви в різні вікові періоди, ускладнення. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Принципи лікування. Надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану.

56. Гепатит: суть захворювання, перебіг, клінічні прояви (основні симптоми й синдроми), ускладнення. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Профілактика.
57. Цироз печінки: суть захворювання, значення чинників у виникненні, клінічні форми та їх прояви (основні симптоми й синдроми), диференціація, ускладнення. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу.
58. Ентерит: суть захворювання, клінічні прояви.
59. Коліт: суть захворювання, клінічні прояви в осіб різних вікових груп. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Надання невідкладної медичної допомоги при розвитку гострого стану.
60. Панкреатит: суть захворювання, клінічні прояви. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Надання невідкладної медичної допомоги при розвитку гострого стану.
61. Медична етика й деонтологія при спілкуванні з пацієнтами, хворими на рак.
62. Поняття про зміну структури та функцій залоз внутрішньої секреції та розвиток захворювань.
63. Цукровий діабет: суть захворювання, класифікація, значення різних чинників (спадкових та набутих) у виникненні хвороби, перебіг в осіб різних вікових груп. Критерії тяжкості, проблеми пацієнтів із цукровим діабетом I та II типів при розвитку ускладнень.
64. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу цукрового діабету та корекції лікування. Сучасні напрями лікування. Значення своєчасності надання невідкладної допомоги при розвитку гострого стану (комах гіпо- та гіперглікемічній). Профілактика захворювання.
65. Дифузний токсичний зоб: суть захворювання, зміна структури та функції залози, критерії тяжкості, клінічні прояви в дітей та осіб молодого, середнього, похилого та старечого віку, перебіг, ускладнення (тиреотоксичний криз, тиреотоксичне серце, порушення ковтання). Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Сучасні підходи в лікуванні.
66. Мікседема: суть захворювання, зміна структури та функції залози, критерії тяжкості, клінічні прояви в дітей та осіб молодого, середнього, похилого та старечого віку, перебіг. Основні методи дослідження, що проводяться для підтвердження діагнозу. Сучасні підходи в лікуванні.
67. Ендемічний зоб: суть захворювання, зміна структури та функції залози, значення різних чинників у виникненні хвороби (ендемічні зони в Україні), клінічні прояви, ускладнення (порушення ковтання). Основні методи дослідження щодо підтвердження діагнозу. Загальнодержавні заходи запобігання ендемічного зоба.
68. Короткі відомості про професійні шкідливості, їх класифікація.
69. Пневмоконіоз, вібраційна хвороба, вплив шуму, високого та низького атмосферного тиску, високих та низьких температур виробничого середовища на організм: суть патології, основні клінічні прояви, профілактика.
70. Кесонна хвороба, променева хвороба: суть захворювань, основні клінічні прояви, профілактика.
71. Професійні хвороби, зумовлені дією шкідливих хімічних чинників виробничого середовища: суть захворювань, основні клінічні прояви, профілактика.
72. Правила техніки безпеки, охорони праці в галузі, професійної безпеки, особистої гігієни, протиепідемічного режиму в лікувально-профілактичних закладах.

XII. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Критерії оцінювання навчальних досягнень за 4-бальною системою оцінювання

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
Відмінний	**5**	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Здобувач освіти активно працює протягом усього курсу і показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом
Добрий	**4**	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач освіти виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Здобувач освіти активно працює протягом усього курсу, питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях - неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення студента до фактів самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом
Задовільний	**3**	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам’ятовування без достатнього розуміння; здобувач освіти у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але на заняттях поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.
Незадовільний	**2**	Оцінюється завдання, що не виконане, або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об’єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях та практичному завданні припущені суттєві помилки.

XIII. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна

Медсестринство у внутрішній медицині: підручник / О.С. Стасишин, В.В. Стасюк, І.М. Бандура, І.В. Вібла та ін. — 6-е видання, 2023

Основи медсестринства: підручник (ВНЗ І—ІІІ р. а.) / В.М. Лісовий, Л.П. Ольховська, В.А. Капустник. — 3-є вид., переробл. і допов., 2018

Додаткова

Фармакологія Скакун М.П., Посохова К.А. — Тернополь: Укрмедкнига, 2003. — 740 с.